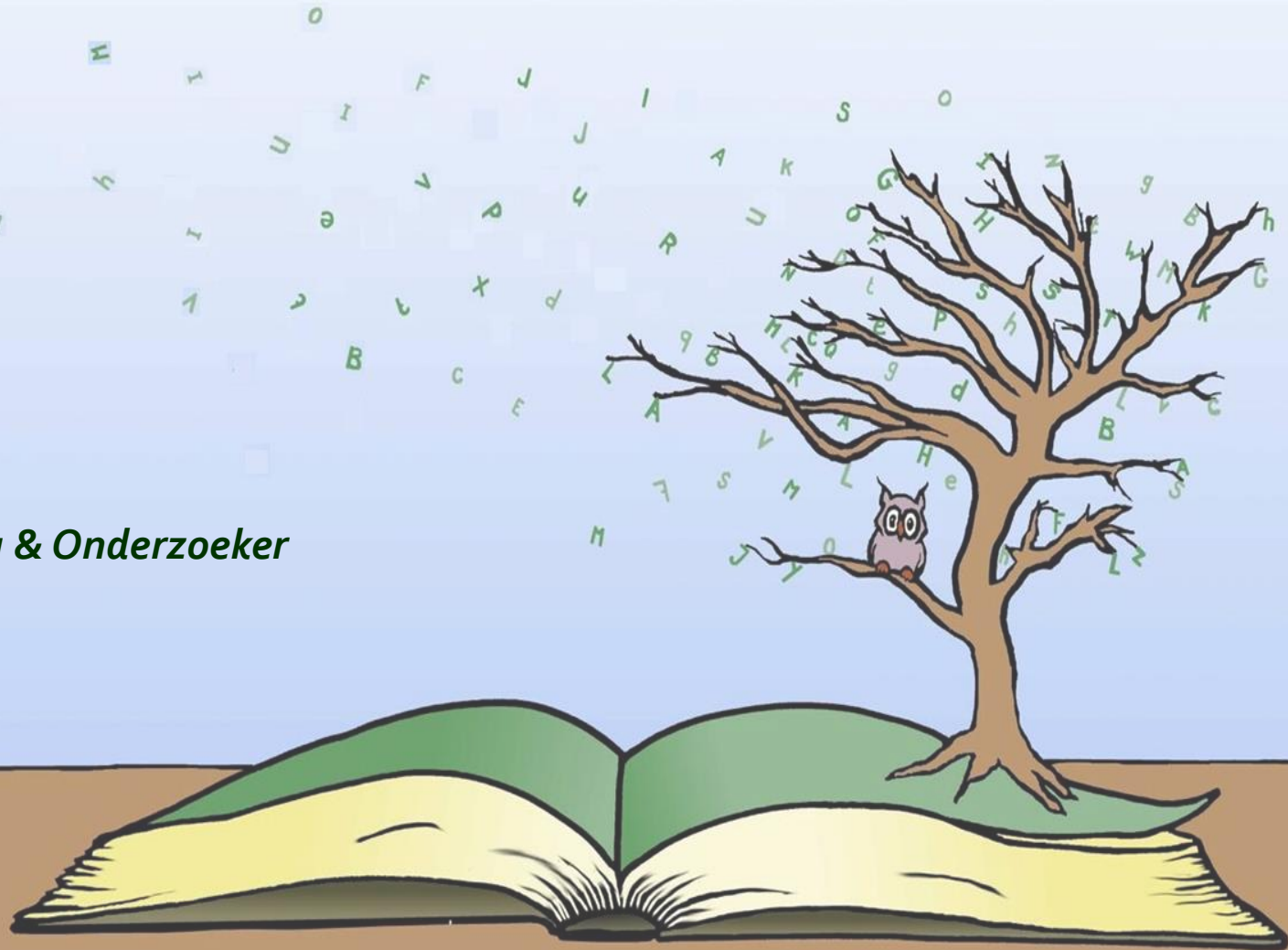

Verbeeldingskracht helpt bij het begrijpen van tekst

Lisanne Bos, phd
Adviseur Toetsing & Onderzoeker
Bureau ICE

Overzicht

- Proefschrift
  - Mentaal simuleren
  - Begripsmonitoring
  - Inferenties maken
- Lezen als overkoepelend vak

Achtergrond

- 85% van het curriculum geschreven tekst
- 15% van de leerlingen onvoldoende leesvaardig
  - Spellende lezers -> overbelast werkgeheugen
  - Ongemotiveerde lezers

Voorwaarde begrijpen tekst

- Vloeiend kunnen lezen (aandacht inhoud)
- Voldoende voorkennis (inferenties)
- Toereikende woordenschat (90% bekend)
- Voldoende leesstrategieën
- Motivatie en betrokkenheid

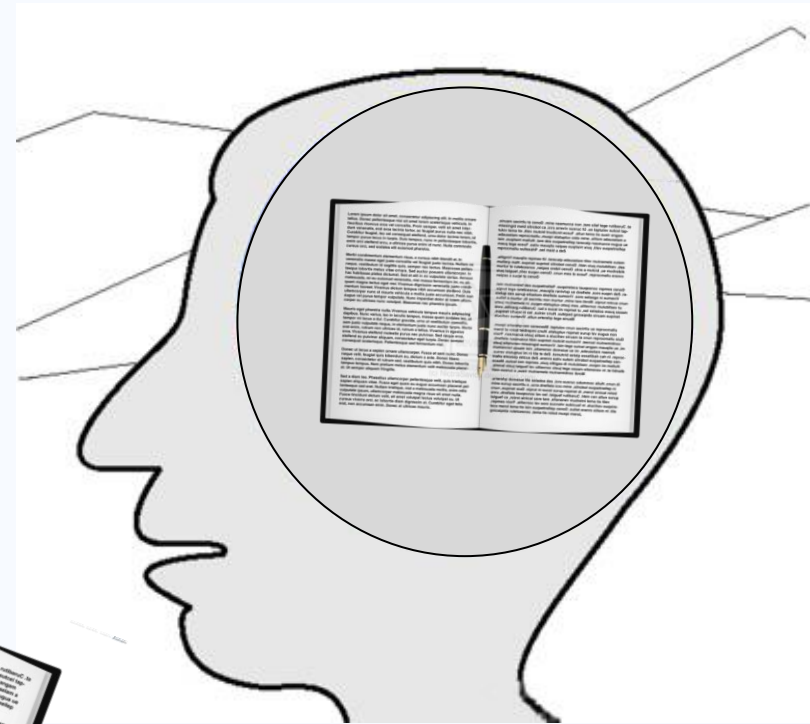

Situatiemodel Theorie

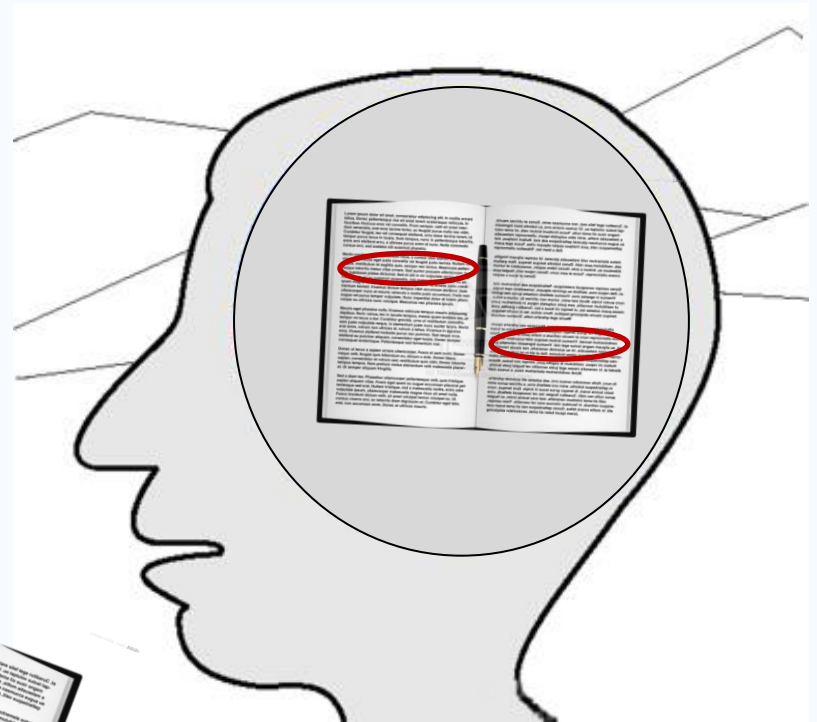
Surface representatie

- Letterlijke woorden en zinsdelen
- Snel uit geheugen

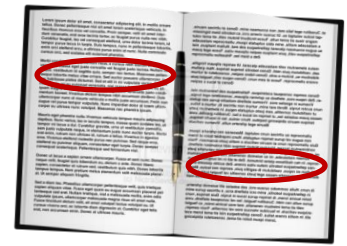

Tekst gebaseerde representatie

- Propositionele structuur van de tekst
- Aandacht voor betekenissen van woorden/zinnen
- Langer in geheugen

Situatiemodel

Erik en Bianca gaan altijd fietsend naar school. De zon staat hoog aan de hemel. Erik en Bianca gaan op pad. Halverwege stelt Bianca voor om even af te stappen en in het gras te liggen. Als ze samen in het gras liggen, kijken ze naar boven. Ze bekijken aandachtig de sterren aan de hemel. Erik vertelt Bianca een verhaal over waar sterren vandaan komen.

Situatiemodel

Situatiemodel overstijgt surface- en textbase-representatie

Situation-based vs. text-based

- visuo-spatieel vs. linguïstisch → mentaal simuleren

Coherentiebehoud/'hermontage van filmpje' → begripsmonitoring

Aanvulling vanuit wereldkennis → inferenties maken

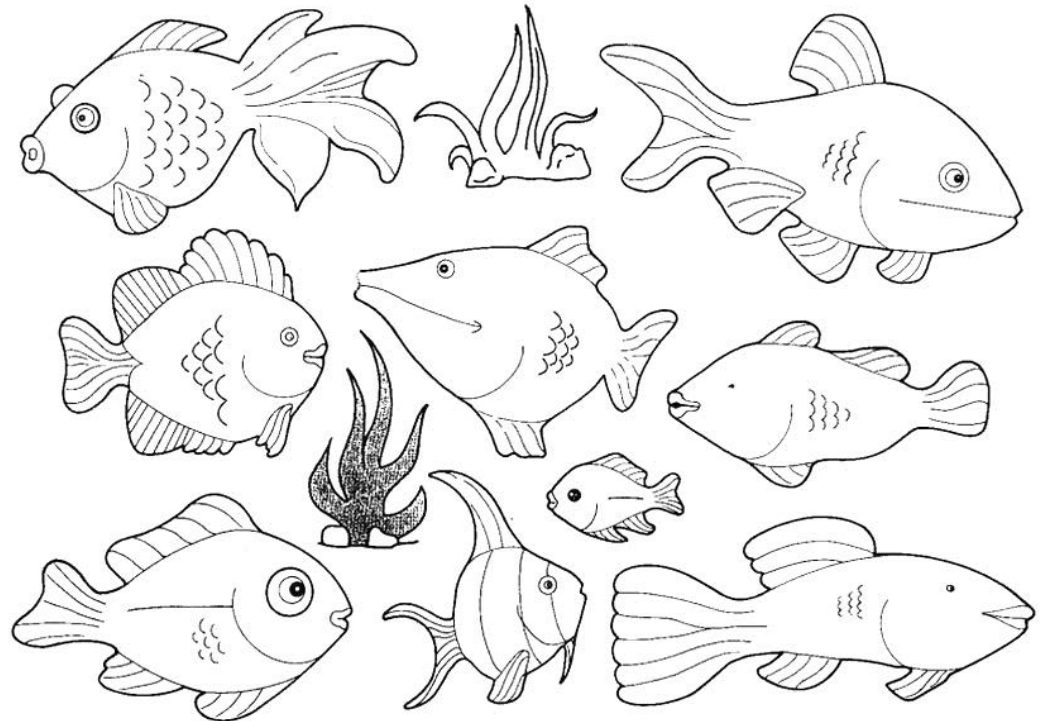
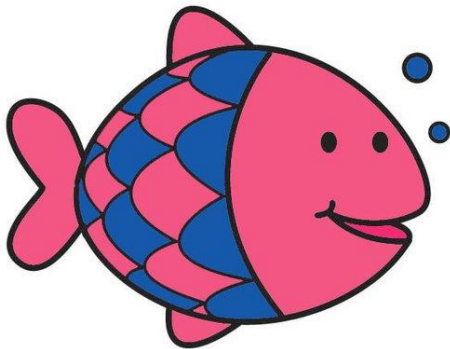
Mentaal simuleren

Opdracht

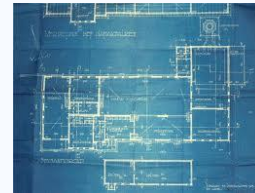
Teken een vis

Mentaal simuleren

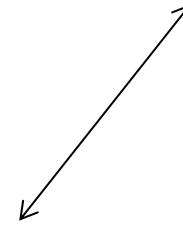
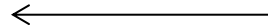
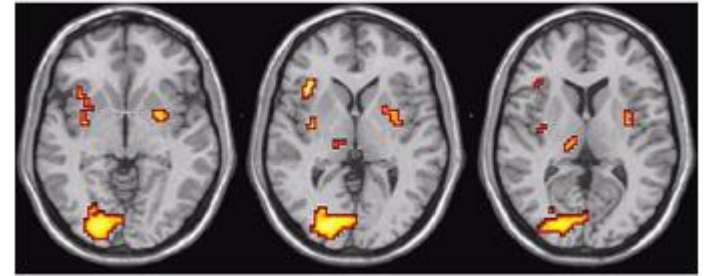
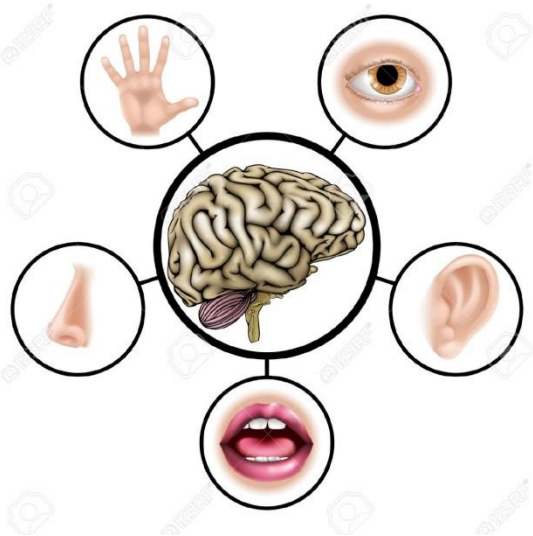
Taalbegrip bevat de constructie van een mentale representatie (Zwaan & Radvansky, 1998)

Infrastructuur van het situatiemodel

Bevat zowel sensorische, motorische en emotionele informatie (De Koning & van der Schoot, 2013; van den Broek, 2010; Zwaan, 2015).

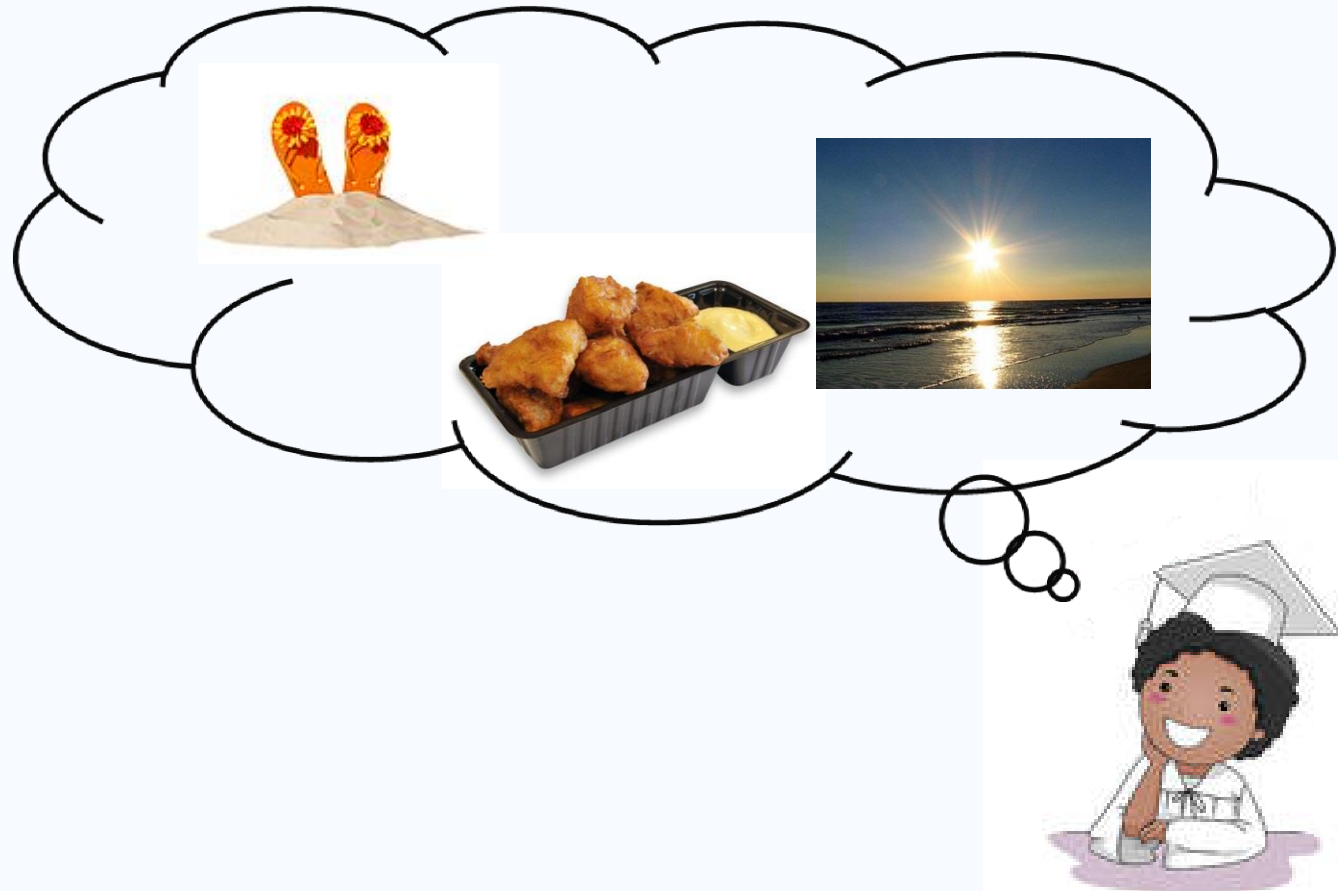

Mentaal simuleren

- Gericht op **BELEVEN** van de tekst
- Bewust verbeelden van **perceptuele** en **motorische** informatie a.d.h.v. **eigen ervaringen** waarbij een beroep wordt gedaan op **alle zintuigen** → bevordert begrip van de tekst

Mentaal Simuleren

Een dagje wandelen op het strand.

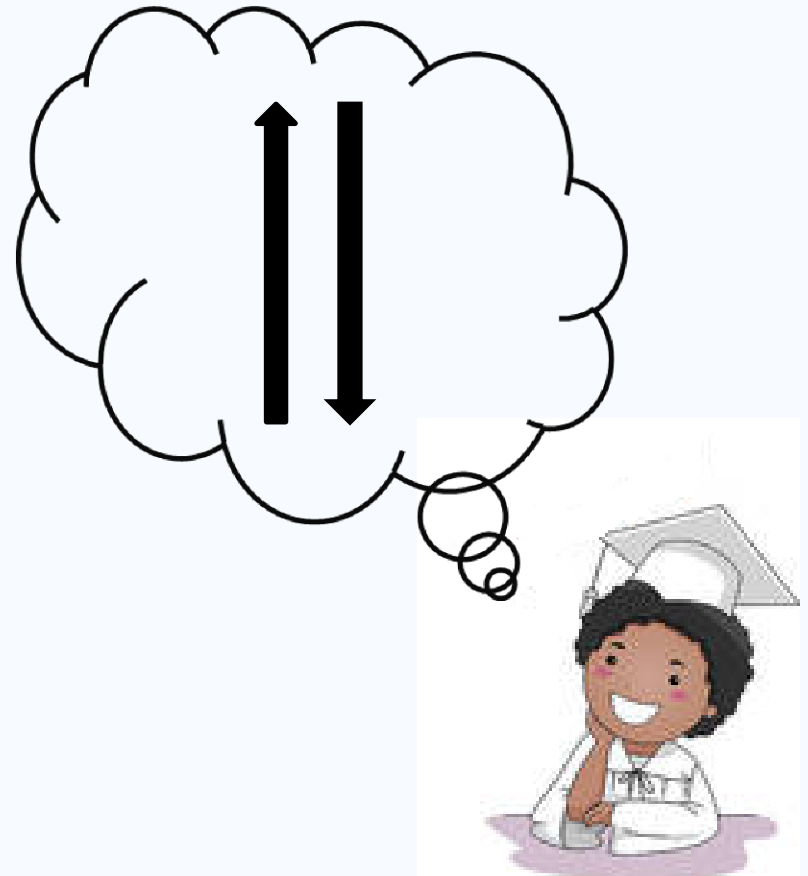
Illustratie van oefening motorisch simuleren

- Een cadeau aanpakken
- Snoepje uitdelen
- Lenzen indoen
- Hoed afzetten
- Thee neerzetten
- Glas pakken
- Visnet uitgooien
- Potlood in je borstzak doen
- Bal weggooien
- Over je buik wrijven
- Gitaar wegleggen

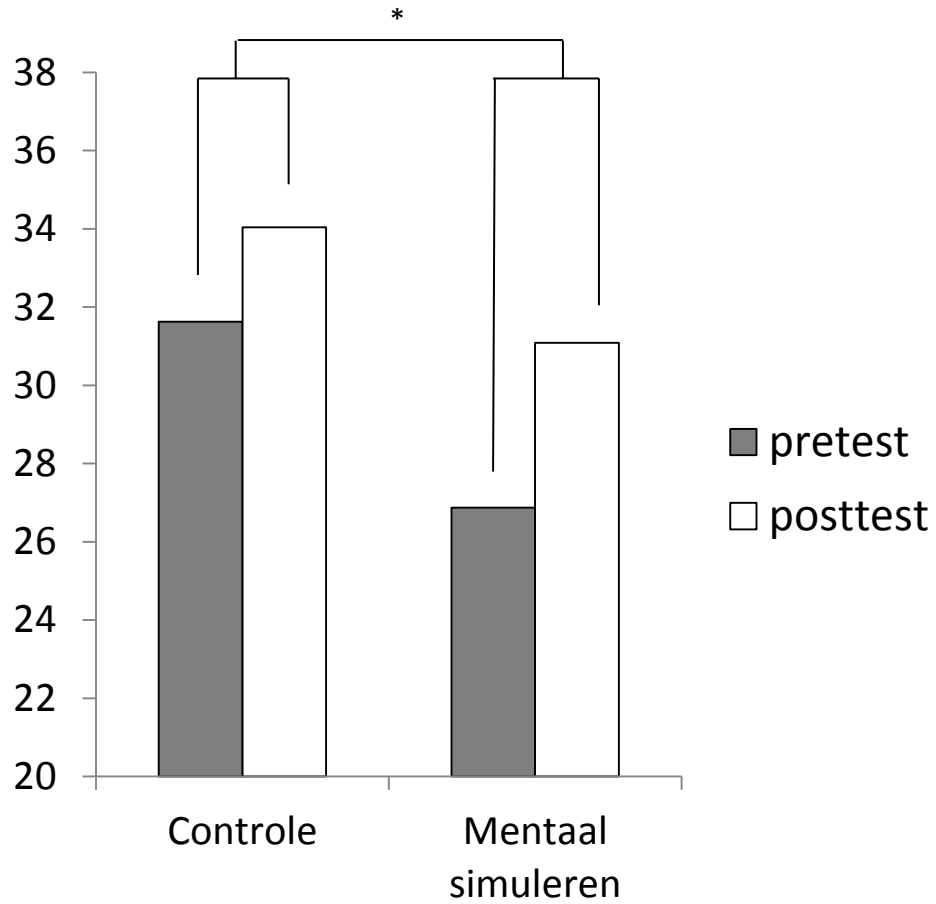
Mentaal Simuleren - beweging

Je pakt de kandelaar van de plank

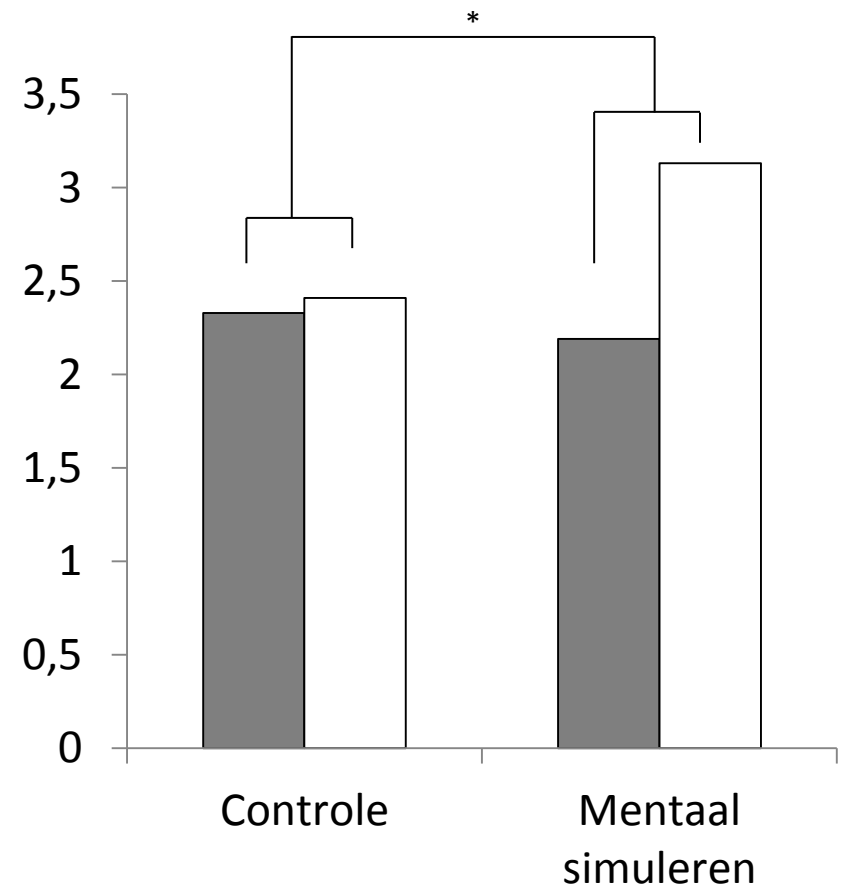
- Je haalt je handen van het stuur
- Je doet je vinger onder de kraan

Begrijpend lezen

Leesmotivatie

Begripsmonitoring

Begripsmonitoring

- Updaten van het situatiemodel
- Afvragen of de tekst nog klopt
- Informatie uit verschillende delen van de **tekst** en **voorkennis** met elkaar **integreren en vergelijken**.
- Groot verschil tussen goede begrijpend lezers en minder goede begrijpend lezers

(McNamara, Ozuru, Best, & O'Reilly, 2007; Pressley, Borkowski, & Schneider, 1987)

Begripsmonitoring

Bewust worden van eigen begrip en verschillende soorten informatie en 'dimensies' binnen een tekst

Informatie over de **hoofdpersoon**.

Wie is de hoofdpersoon? Wat voor persoon is de hoofdpersoon?

Hoe ziet hij/zij eruit? Wat wilt hij/zij bereiken? Hoe voelt hij/zij zich?

Informatie over de **ruimte**.

Waar speelt het verhaal zich af? Hoeveel ruimte nemen de bewegingen in beslag? Welke richting gaat iemand op?

Informatie over de **tijd**.

Wanneer speelt het verhaal zich af? Hoe lang duren de gebeurtenissen? In welke volgorde gebeuren dingen?

Informatie over **oorzaak en gevolg**.

Wat zijn de gevolgen van bepaalde gebeurtenissen? Wat zijn logische gevolgen in bepaalde situaties?

Begripsmonitoring

Jonas had vandaag een toets op school. Hij had er hard voor geleerd. Toch was hij altijd een beetje zenuwachtig voor een toets. Hij was namelijk bang dat hij tijdens de toets ineens alles wat hij had geleerd zou vergeten. De tafeltjes moesten in toetsopstelling. Iedereen kreeg een uur de tijd om de toets af te maken. Jonas antwoordde alle vragen goed.

*Neem tijd om jezelf vragen te stellen. Begrijp je nog wat je hebt gelezen?
Schrijf op wat je niet begrijpt.*

De juffrouw had de toets gelukkig snel nagekeken. De volgende dag kreeg Jonas al zijn cijfer. Hij had een voldoende. Zijn toets stond vol rode strepen. Huilend vertelde hij zijn moeder het slechte nieuws. Zij snapte niet hoe dit had kunnen gebeuren.

Onderstreep in de tekst wat je niet begrijpt.

Waarom begrijp je het niet meer?

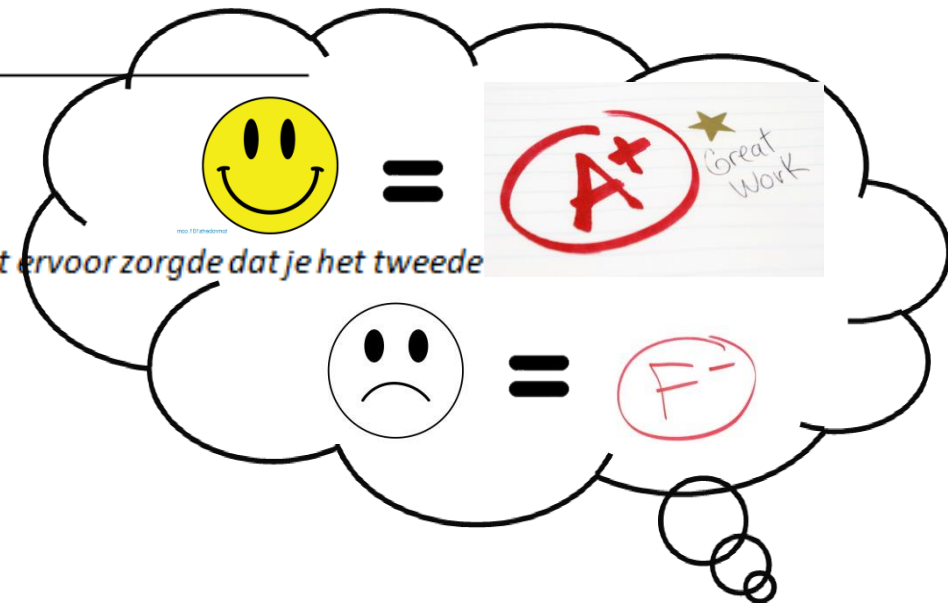

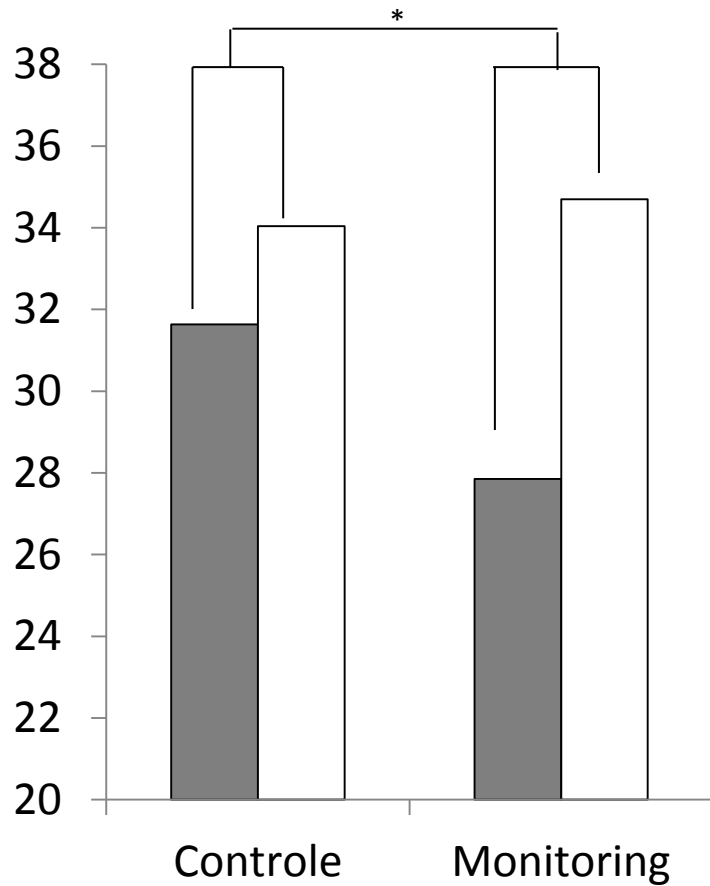
TEN SLOTTE:

Onderstreep in het eerste stuk tekst wat ervoor zorgde dat je het tweede begreep.

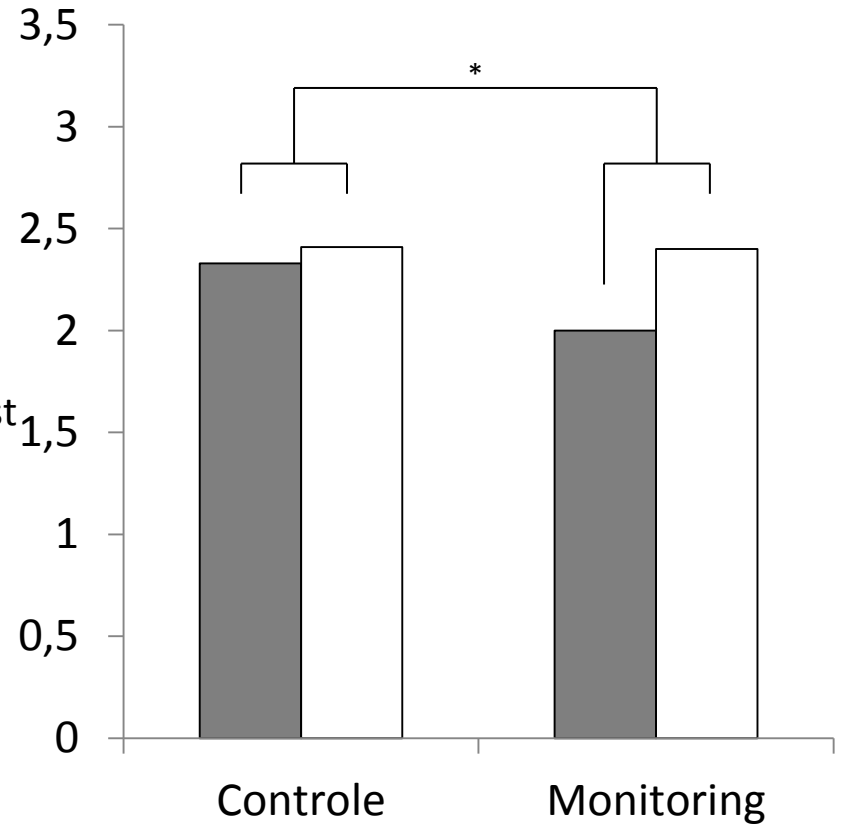

Begrijpend lezen

Leesmotivatie

Inferenties maken

Inferenties maken

- Het belangrijkste onderdeel van het situatiemodel is de **coherentie** (McNamara & Magliano, 2009; van den Broek et al., 2011).
- Teksten bevatten niet alle informatie → impliciete informatie.
- De lezer moet terugvallen op voorkennis en tekstuele hints (Cain & Oakhill, 2007; van den Broek & Espin, 2012)

Inferenties maken

Het **vinden** en **combineren** van **aanwijzingswoorden** in een tekst.

Het gebruiken van **eerder gelezen**, **later informatie** in de tekst wanneer of **voorkennis** wanneer er een probleem optreedt met het begrip.

Inferenties maken

Hamburger' in verhaal over fastfoodjunky die bij McDonald's bestelt

'Wijn morsen' in verhaal over stewardess die wijn inschenkt bij hevige turbulentie

'Snee' in verhaal over iemand die met zijn blote voeten in glasscherven trapt

GEBRUIK MAKEN VAN DE TEKST ZELF: VINDEN EN COMBINEREN VAN AANWIJZINGSWOORDEN

Tip 1: Vind de aanwijzingswoorden in een tekst die je kunnen helpen bij het begrijpen van wat er eigenlijk wordt bedoeld!

Tip 2: Combineer de aanwijzingswoorden in een tekst. Dit vergroot je kans om te begrijpen wat er eigenlijk wordt bedoeld!

GEBRUIK MAKEN VAN DE TEKST ZELF: TERUGKIJKEN EN VOORUIT KIJKEN IN GEVAL VAN EEN MOEILIJKE OF VAGE ZIN

Tip 3: Eerder gelezen tekstinformatie kan je helpen bij het begrijpen van een moeilijke of vage zin. Denk dus terug aan en/of kijk terug naar wat je eerder hebt gelezen!

Tip 4: Latere tekstinformatie kan je helpen bij het begrijpen van een moeilijke of vage zin. Kijk dus ook vooruit in een tekst!

GEBRUIK MAKEN VAN VOORKENNIS

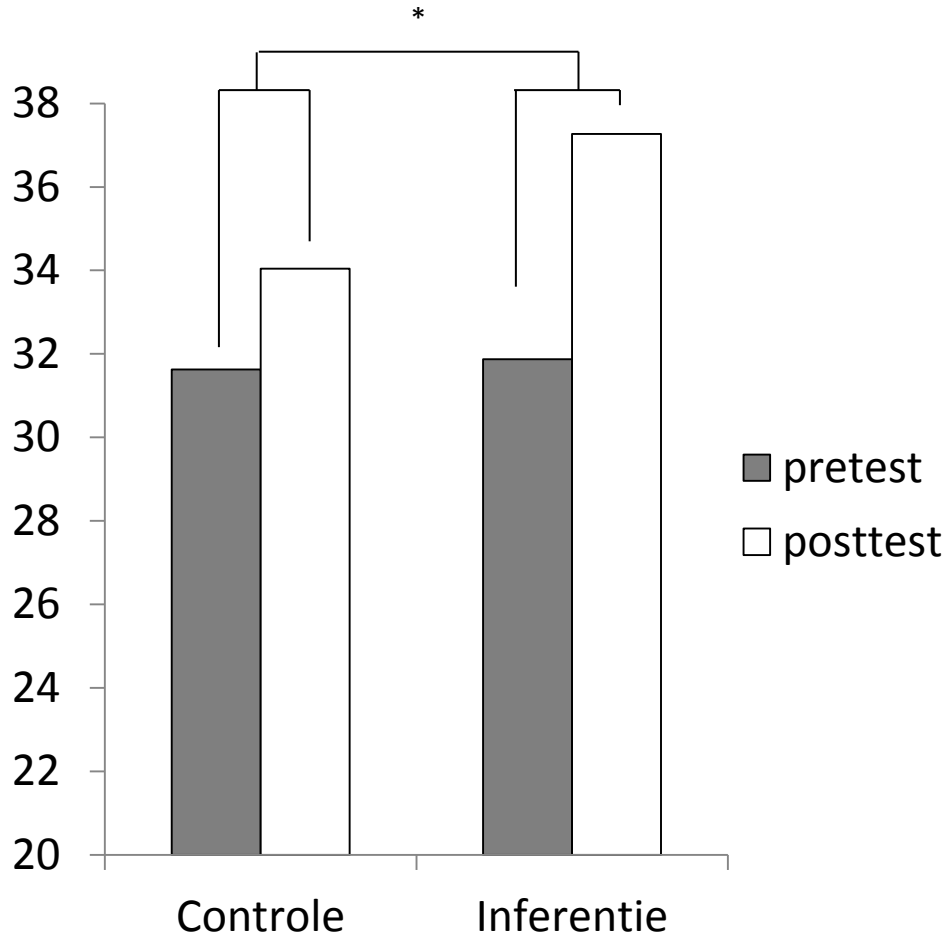
Tip 5: Gebruik voorkennis uit je eigen geheugen om beter te begrijpen wat voor situatie er precies wordt bedoeld in een tekst

Tip 6: Gebruik voorkennis uit je eigen geheugen om problemen met het begrijpen van een moeilijke of vage zin op te lossen

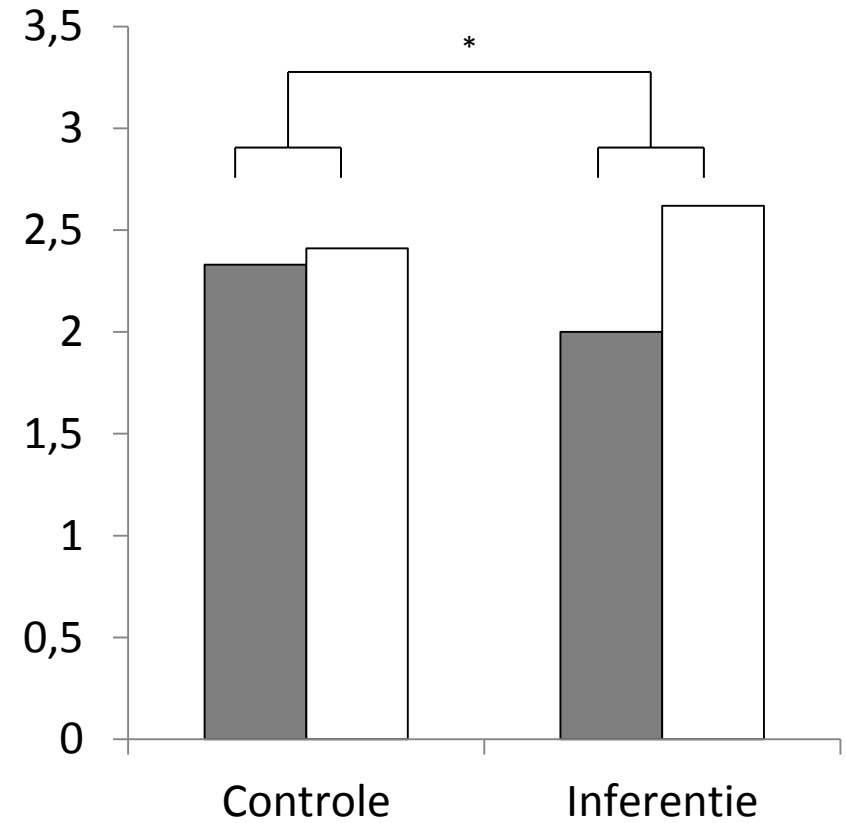
De overvaller bedreigde de man, **stak hem neer** en gooide hij **het wapen** in de bosjes.

Begrijpend lezen

Leesmotivatie

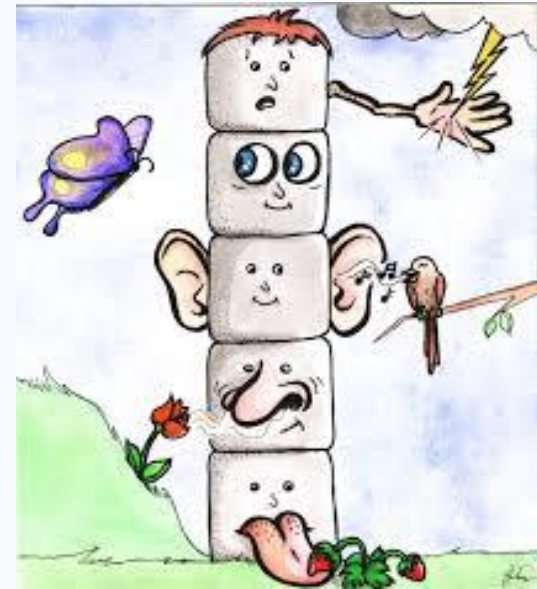
Samenvattend

Het situatiemodel is een werkzaam construct om leerlingen belevend te laten lezen.

↑ algemeen begrijpend lezen

↑ leesplezier

Leer leerlingen om tekstinformatie te verbinden aan hun eigen zintuiglijke, motorische en emotionele ervaringen en herinneringen.

Spoor leerlingen aan om tijdens het lezen op zoek te gaan naar woorden of zinsdelen die verduidelijken wat er eigenlijk wordt bedoeld, ook al staat die bedoeling nergens letterlijk.

Laat leerlingen zich voortdurend de volgende vragen stellen:
'Begrijp ik wat ik lees?' en 'Is dit logisch volgens mijn
verwachtingen van de tekst?'

Leg niet alleen uit wat een leesstrategie is en waarom de strategie belangrijk is, maar doe het ook voor ('modeling').

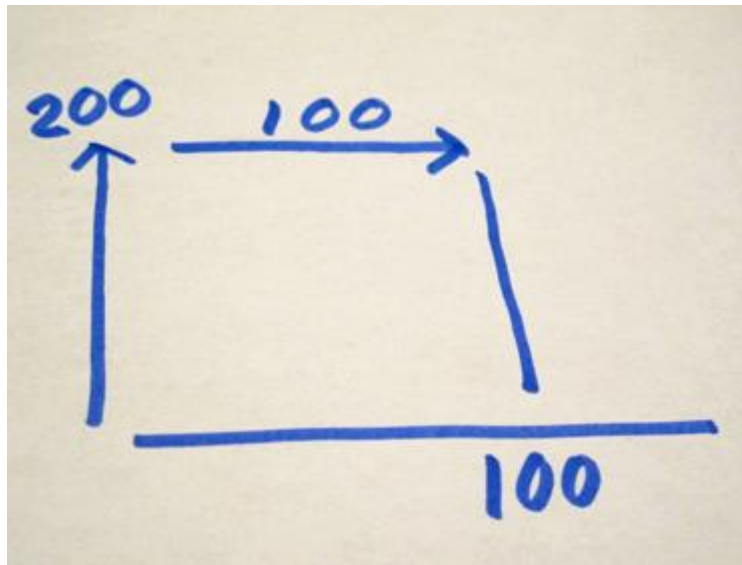

Begrijpend lezen als vak of als overkoepelende vaardigheid?

Het situatiemodel kan toegepast worden bij:

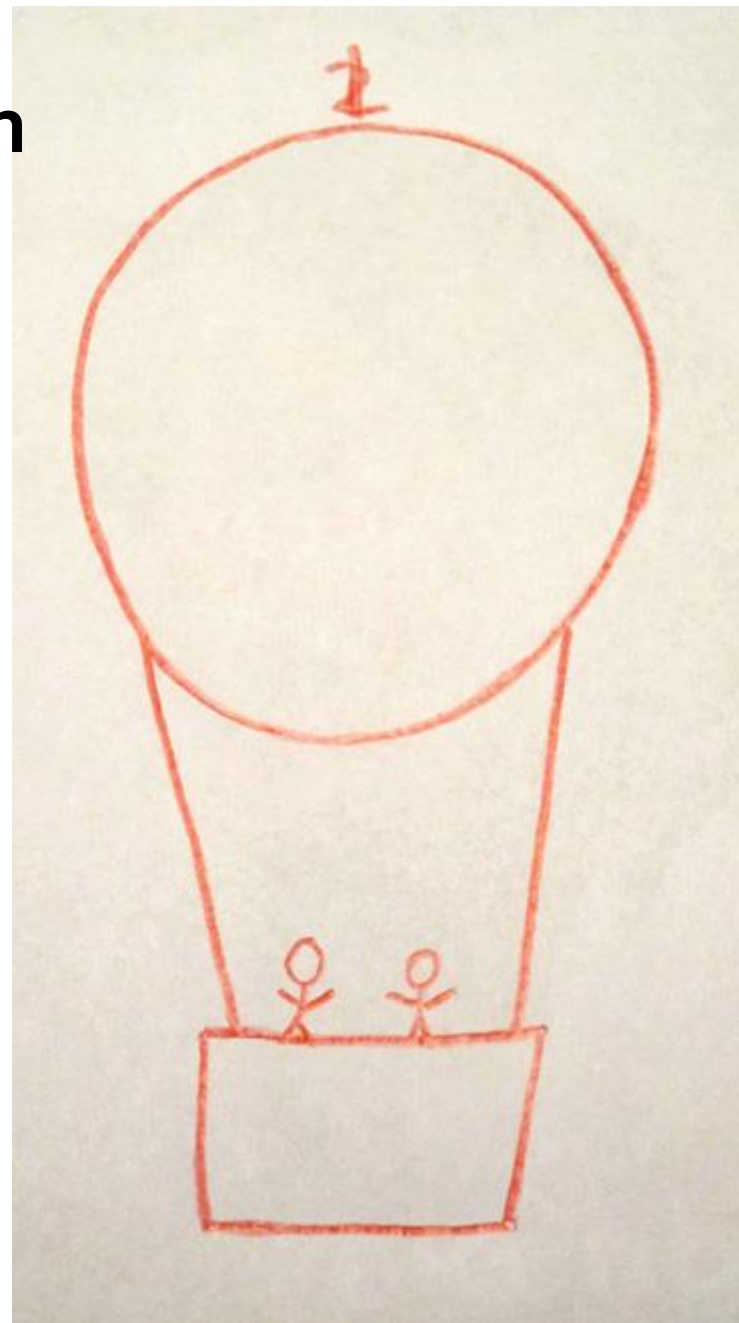
- **Begrijpend luisteren** (van der Ven, 2009)
- **Kritisch denken** (Center, Freeman, Robertson, & Outhred, 1999)
- **Creatief schrijven** (Bos, de Koning, van Wesel, Boonstra, & Schoot van der Schoot, 2015)
- **Literatuuronderwijs** (van Silfhout, 2017)
- **Rekenen** (Boonen, van der Schoot, van Wesel, de Vries en Jolles 2013)

Begrijpend lezen bij rekenen

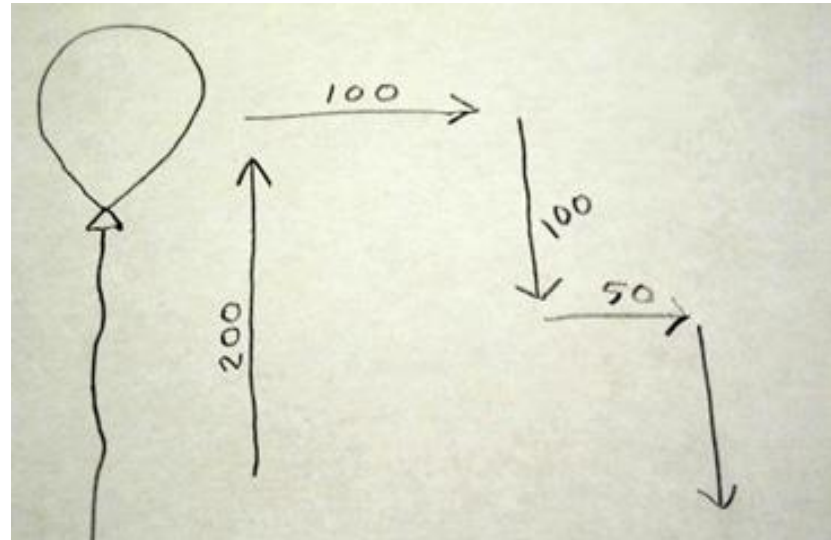

Voorbeeldopgave

Een ballon stijgt eerst 200 meter en vliegt daarna 100 meter naar het oosten, en daalt 100 meter. Vervolgens vliegt de ballon 50 meter naar het oosten en landt onmiddellijk op de grond. Hoe ver is de ballon van zijn oorspronkelijke beginpunt?

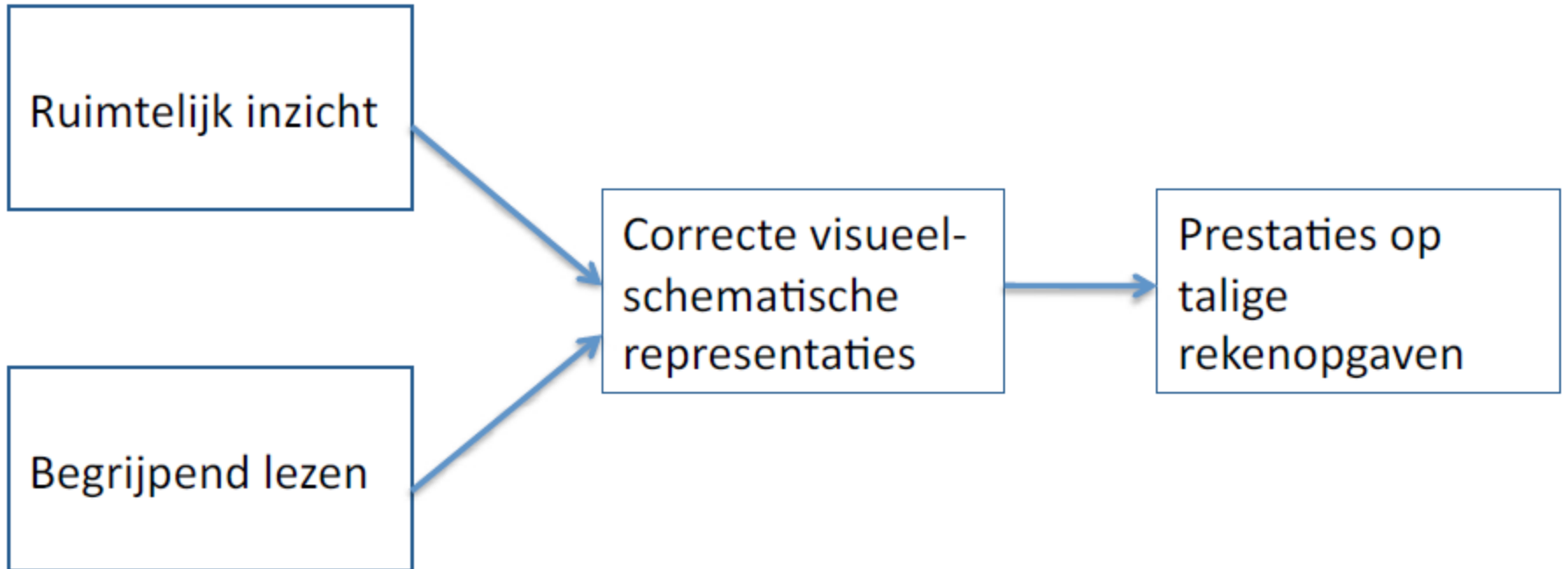
Begrijpend lezen bij rekenen

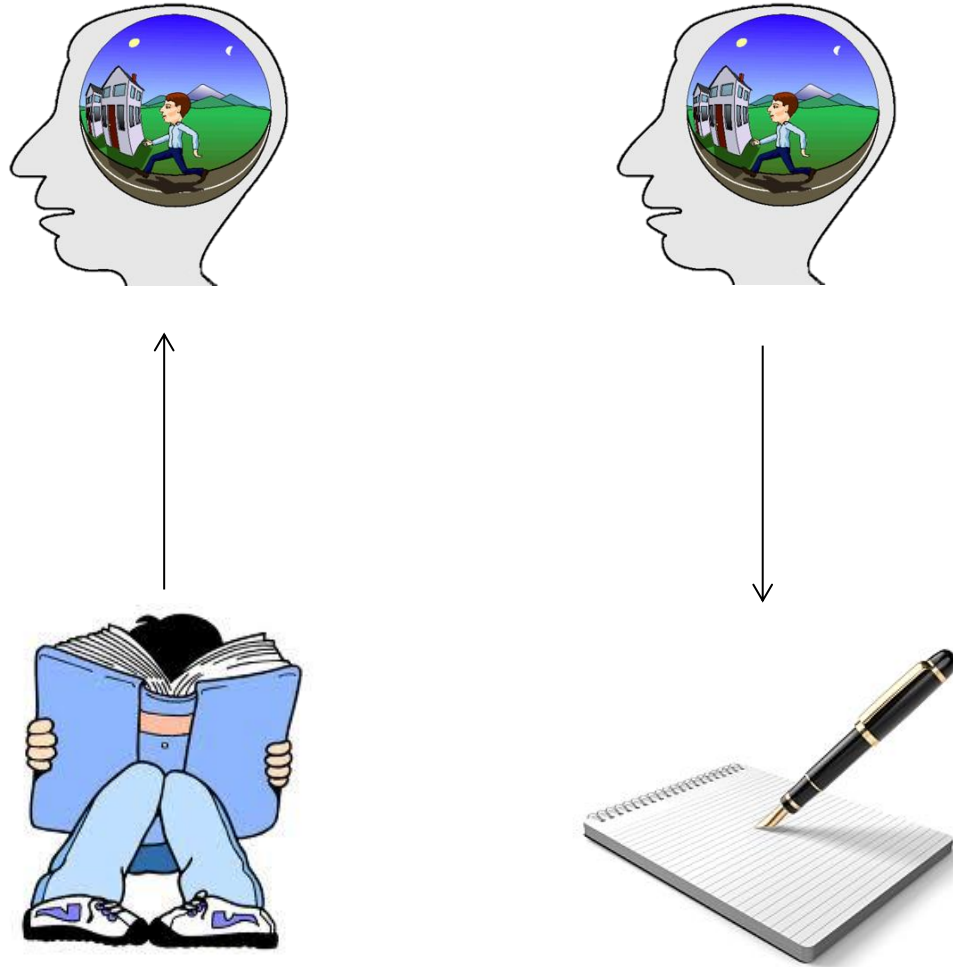
Voorbeeldopgave

Een ballon stijgt eerst 200 meter en vliegt daarna 100 meter naar het oosten, en daalt 100 meter. Vervolgens vliegt de ballon 50 meter naar het oosten en landt onmiddellijk op de grond. Hoe ver is de ballon van zijn oorspronkelijke beginpunt?

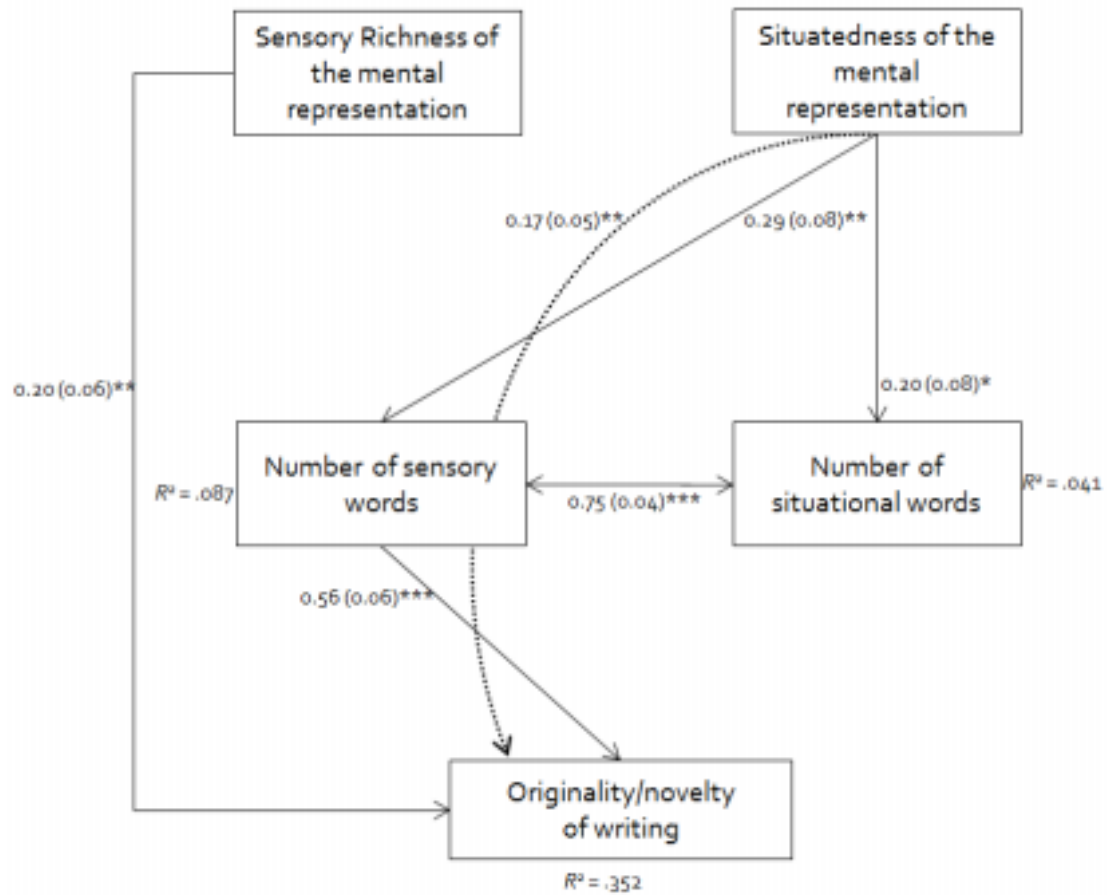

Begrijpend lezen bij creatief schrijven

(Bos, de Koning, van Wesel, Boonstra, & Schoot van der Schoot, 2015)

Begrijpend lezen als vak of als overkoepelende vaardigheid?

Begrijpend lezen als overkoepelende vaardigheid

Niet alleen leerlingen het begrijpend lezen aanleren als vak, maar hen laten inzien dat begrijpend lezen overal is en dus ook overal toegepast kan worden.

Vragen?

Meer informatie:

Didactief (november 2016)

VeerKracht (januari 2017)

Meer Taal (februari 2017)

JSW (februari 2017)

Binnenkort:

Zorgprimair: Special het kinderbrein

Stichting Lezen Bundel (2017)

Lisanne Bos, phd

lisannetheabos@gmail.com

